

Отримано: 08 грудня 2017 р.

Прорецензовано: 16 грудня 2017 р.

Прийнято до друку: 25 грудня 2017 р.

e-mail: parasiy_vergundenko@bigmir.net

DOI: 10.25264/2311-5149-2017-7(35)-65-71

Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз публічних закупівель: методичні та практичні аспекти. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, грудень 2017. № 7(35). С. 65–71.

УДК 658.511

JEL- класифікація: M41

Парасій-Вергуненко Ірина Михайлівна,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

АНАЛІЗ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ: МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті уточнено економічну сутність понять «державні закупівлі» та «публічні закупівлі», з'ясовано їхній взаємозв'язок і розкрито їхню роль у реалізації пріоритетних національних проектів. Запропоновано основні напрями проведення аналізу, для кожного аналітичного етапу розроблено систему показників та алгоритми їх розрахунку. Авторська методика проілюстрована на цифрових прикладах за даними системи електронних закупівель «Прозоро» і доведено її переваги для посилення контролю за витрачанням бюджетних коштів. Запропонована методика аналізу публічних (державних) закупівель дає змогу всебічно оцінити їхню ефективність і формує методичний базис для обґрунтування основних напрямів удосконалення процедур проведення публічних торгів і виявлення резервів економії бюджетних коштів.

Ключові слова: державні закупівлі, публічні закупівлі, ефективність, бюджетні кошти, аналіз, контроль, тендер.

Парасій-Вергуненко Ірина Михайлівна,

доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры учета в кредитных и бюджетных организациях и экономического анализа ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

АНАЛИЗ ПУБЛИЧНЫХ ЗАКУПОК: МЕТОДИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

В статье уточнена экономическая сущность понятий «публичные закупки» и «государственные закупки», определена их взаимосвязь и раскрыта их роль в реализации приоритетных национальных проектов. Предложены основные направления анализа, для каждого аналитического этапа разработана система показателей и алгоритмы их расчета. Авторская методика проиллюстрирована на цифровых примерах с использованием данных системы электронных закупок «Прозоро» и доказаны преимущества предложенной методики анализа для усиления контроля за использованием бюджетных средств. Предложенная методика анализа государственных закупок позволяет комплексно оценить их эффективность и формирует методический базис для определения основных направлений усовершенствования процедур проведения государственных закупок и нахождения резервов экономии бюджетных средств.

Ключевые слова: государственные закупки, публичные закупки, эффективность, бюджетные средства, анализ, контроль, тендер.

Iryna Parasiy-Vergundenko,

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Accounting in Credit and Budgetary Institutions and Economic Analysis Department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

PUBLIC PROCUREMENT ANALYSIS: METHODOLOGICAL AND PRACTICAL ASPECTS

The article clarifies the economic essence of the «public procurement» and «state procurement» concepts, defines their relationship and reveals their role in the priority national projects implementation. The main directions of the analysis have been offered, the system of indicators for each analytical stage has been developed and the algorithms of their calculation have been specified. The author's assessment technique is illustrated with digital examples based on the data of the Transparency Electronic Procurement system («Prozorro») and demonstrates its capability to increase the control over the budget funds spending. The technique of public (state) procurement analysis allows comprehensive effectiveness evaluation and forms the methodological basis for the main directions of improving procedures for public procurement procedure verification and identification of the reserves for the budgetary savings economy.

Key words: public procurement, state procurement, budget funds efficiency, analysis, control, tender.

Постановка проблеми. Публічні закупівлі здійснюють визначний вплив на виконання основних функцій держави, задоволення суспільних потреб, реалізацію пріоритетних національних проектів. Система публічних закупівель є інструментом регулювання соціально-економічних процесів, значення якого зростає в умовах нестабільної економіки. Сучасна система управління публічними закупівлями в Україні стає тим фактором, який здатний дати імпульс до стійкого і динамічного розвитку не тільки на-

ціональної економіки, але й до розширення й укріплення міжнародної економічної співпраці. Ефективне управління публічними закупівлями є важливою сферою інтересів громадянського суспільства, а тому є важливим об'єктом контролю органів законодавчої влади.

Уведений у дію Закон України «Про публічні закупівлі»[3], який став обов'язковим до застосування всіма замовниками державного сектора з 1 серпня 2016 р., був спрямований на забезпечення прозорості закупівель, починаючи з планування і завершуючи аналізом конкретних результатів. Водночас актуалізуються проблеми, пов'язані з оцінкою та аналізом ефективності державних закупівель.

Метою розвитку системи публічних закупівель є подальше формування єдиної структурованої системи публічних закупівель на засадах прозорості, відкритості, недискримінації та конкуренції, функціонування якої дасть змогу забезпечити раціональне й ефективне використання державних коштів і задовольнити суспільні потреби у високоякісних товарах і послугах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним питанням дослідження різних юридичних та економічних аспектів проведення публічних закупівель присвячено роботи таких вітчизняних і зарубіжних вчених як: Д. І. Батуєва [1], М. В. Голованенко [2], О. О. Крітенко [6], Д. Є. Мартинович [7], В. П. Міняйло [8], В. В. Морозов [9], В. М. Новаковець [10], Я. В. Петруненко [11], Г. І. Пінькас [12], В. Смирчинський [14], А. О. Сошніков [15], Ю. В. Фалко [16] та інші. Водночас питанням розроблення методики аналізу державних закупівель як основного інструменту контролю за використанням бюджетних коштів науковцями майже не приділялось уваги.

Метою статті є розроблення методики аналізу публічних закупівель Україні на мікро- та макрорівнях в умовах запровадження системи електронних закупівель «Прозоро» з метою посилення контролю за використанням бюджетних коштів.

Виклад основного матеріалу. Після підписання Угоди про асоціацію України з ЄС 27 червня 2014 р. і запровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС із 1 січня 2016 р. нагальною проблемою для нашої країни стала гармонізація національного законодавства у сфері державних закупівель до стандартів ЄС, що посилює інтерес учених і практиків до методологічних, а також прикладних аспектів аналітичного дослідження публічних закупівель із метою контролю за ефективністю використання бюджетних коштів. Незважаючи на зростання інтересу науковців до цього напрямку досліджень, через його значущість для держави, в економічній літературі методиці аналізу проведення публічних закупівель практично не було приділено уваги, або ці питання досліджували фрагментарно. Відправною точкою для розроблення такої методики є з'ясування сутності понять «публічні закупівлі» та «державні закупівлі».

Більшість науковців, що досліджували сутність «публічних» і «державних» закупівель практично ототожнюють ці поняття і використовують їх як синоніми (В. М. Новаковець [10, с. 65]; Г. І. Пінькас [12, с. 58]; Ю. В. Фалко [16, с.136]; О. О. Крітенко [6, с. 25]; Я. В. Петруненко [11, с. 17]). Детальний аналіз різних дефініцій цих категорій дає підстави для висновку, що державні закупівлі обов'язково слід здійснювати на принципах публічності, а тому слід погодитись з авторською позицією А. О. Сошнікова, який у своїх дослідженнях доводить, що «публічні закупівлі» можуть бути реалізовані різними суб'єктами державного сектора, зокрема суб'єктами природних монополій, державними корпораціями (державними підприємствами), органами державної влади й органами місцевого самоврядування (муніципальними, комунальними), що здійснюються для задоволення суспільних потреб конкретної територіальної громади [15, с. 223].

Так, аналіз структури публічних закупівель у розрізі її суб'єктів за січень-червень 2017 р. (таблиця 1, рис. 1) проілюстрував, що найбільша частка публічних закупівель була реалізована коштом Державного бюджету України (33,9%).

Таблиця 1

Аналіз обсягів та структури публічних закупівель за суб'єктами їх здійснення та джерелами фінансування за перше півріччя 2017 р.

Суб'єкти публічних закупівель	Обсяг витрачених коштів на публічні закупівлі, млн грн	Структура публічних закупівель за суб'єктами їх здійснення, %
Загальна сума коштів за укладеними договорами у звітному періоді для закупівлі товарів, робіт і послуг,	120525,5	100,0
зокрема коштом		
– Державного бюджету України	40908,8	33,9
– місцевих бюджетів	30874,2	25,6
– Національного банку України	349,5	0,3
– державних цільових фондів, державних та місцевих фондів	15,5	0,0
– Пенсійного фонду України	1276,6	1,1

Продовження Таблиці 1

– загальнообов’язкового державного соціального страхування, Фонду соціального захисту інвалідів	225,3	0,2
– державних кредитних ресурсів	1,0	0,0
– державних, казенних, комунальних підприємств	26054,7	21,6
– господарських товариств, у яких державна або комунальна частка акцій перевищує 50%	20819,9	17,3

*Складено автором за даними [5].

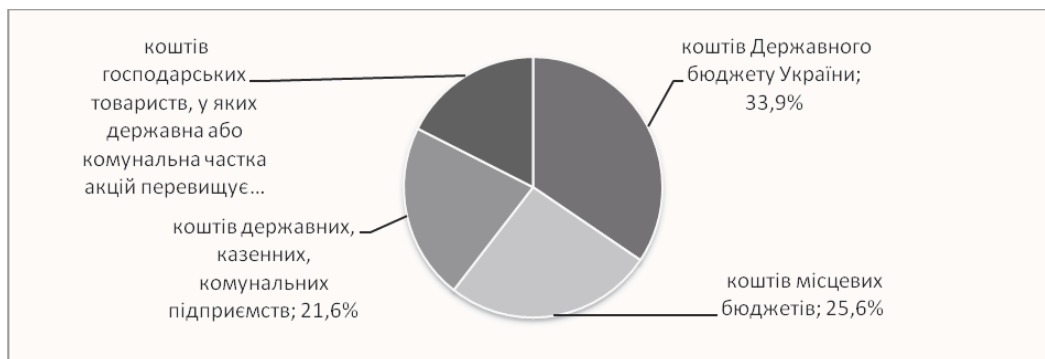

Рис. 1. Структура публічних закупівель за суб'єктами їх здійснення в 1 півріччі 2017 р.

Складено автором за даними [5].

Друге місце за обсягами публічних закупівель посідають закупівлі, які здійснюються коштом місцевих бюджетів (25,6%). Відповідно третє місце у структурі закупівель за перше півріччя 2017 р. посідають закупівлі, проведені коштом державних, казенних і комунальних підприємств (21,6%). На четвертому місці знаходяться закупівлі господарських товариств, у яких державна або комунальна частка акцій перевищує 50% (17,3%). Закупівлі, які реалізують інші суб'єкти (Національний банк України, Пенсійний фонд, фонд соціального захисту інвалідів та ін.), займають незначну частку і складають лише 1,6%.

Таким чином, публічні закупівлі співвідносяться з державними як ціле та часткове, а головною їх метою, що об'єднує всіх учасників цього процесу, є дотримання режиму економії бюджетних коштів. Отже, цілком логічним буде висновок, що «публічні закупівлі» є ширшим поняттям ніж «державні закупівлі».

Ураховуючи важливість правильної оцінки ефективності закупівель на публічній основі для будь-яких економічних суб'єктів державної форми власності, актуалізується проблема обґрунтування методики її аналізу, яка може бути використана всіма учасниками цього процесу.

Вважаємо, що формування методики аналізу публічних закупівель слід розглядати у двох площинах: на макрорівні (для держави загалом) та на мікрорівні (для окремих суб'єктів здійснення публічних закупівель) під час укладення конкретної угоди. Для аналізу публічних закупівель використовують статистичні дані форми «І-торги» (тендери), яка складається щоквартально наростаючим підсумком із початку року, а також дані аналітики системи «ПРОЗОРО».

На макрорівні пропонуємо виділяти такі напрями й етапи аналізу:

- динамічний аналіз публічних закупівель;
- структурний аналіз публічних закупівель;
- динамічний аналіз рівня публічних (державних) закупівель у ВВП країни;
- оцінка рівня конкуренції (середня кількість пропозицій на торги);
- аналіз ефективності публічних закупівель, що характеризується абсолютною та відносною економією державних коштів.

Аналіз динаміки публічних закупівель проводять для визначення основних тенденцій і зміни масштабів таких операцій, і здійснюють як на рівні країни загалом, так і для окремих регіонів, галузей, предметів закупівлі тощо. Водночас дослідження динаміки можуть проводити як за кількістю укладених договорів на публічній основі, так і на основі вартісних показників, які характеризують обсяги витрачених бюджетних коштів (рис. 2). Стандартними показниками для дослідження динаміки є абсолютний приріст публічних закупівель, темп їх зростання та темп приросту.

Рис. 2. Аналіз динаміки публічних закупівель коштом державного та місцевого бюджетів за 2013-2016 рр.

*Складено за даними [5].

Структурний аналіз публічних закупівель можуть проводити в розрізі окремих груп замовників, предметів закупівлі, джерел фінансування, видів торгів, видами процедур закупівель тощо. Зазвичай аналіз структури здійснюють через вирахування частки окремих видів публічних закупівель у їх загальному обсязі. Інформацію щодо аналізу структури та рівня економії державних коштів на прикладі замовників завершених переговорних процедур для потреб оборони наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Аналіз структури замовників та ефективності публічних закупівель для потреб оборони за 2016 р.*

Замовник, органом управління якого є	Кількість процедур		Очікувана вартість закупівлі		Фактична вартість закупівлі за договором		Сума економії		Середня кількість пропозицій на торги
	Од.	%	тис. грн	%	тис. грн	%	абсолютна тис. грн	відносна, %	
Міністерство оборони України	122	45,7	3079742	61,1	3057964	62,8	21778,6	0,7	2,61
Державна прикордонна служба України	42	15,7	134010	2,7	120409	2,5	13600,3	10,1	4,38
Національна гвардія України	42	15,7	249110	4,9	247983	5,1	1127,1	0,5	2,14
Національна поліція України	35	13,1	1552080	30,8	1421591	29,2	130488	8,4	1,74
Служба безпеки України	24	9,0	21419,1	0,4	20426,2	0,4	992,8	4,6	1,69
Запорізька міська рада	2	0,7	2804,1	0,1	2549,8	0,1	254,4	9,1	3
Всього кількість завершених тендерів	267	100,0	5039165	100,0	4870923	100,0	168242	3,3	2,59

*Складено автором за даними [4].

Так, у 2016 р. у структурі замовників для потреб оборони найбільшу частку за кількістю процедур займало Міністерство оборони України – 45,7% і 62,8% за фактичною вартістю закупівлі. Приблизно однакову частку у структурі закупівель за кількістю процедур займали Державна прикордонна служба – 15,7%, Національна гвардія України – 15,7% і Національна поліція України – 13,1%. Проте у вартісному виразі обсяг закупівель на публічній основі Національної поліції України посів друге місце і склав 29,2% у загальному обсязі закупівель. Решта замовників продукції для потреб оборони (Служба безпеки України, Запорізька міська рада) у 2016 р. здійснювала незначні закупівлі, частка яких за вартісними характеристиками склали лише 0,4% і 0,1% відповідно.

Масштабність і значущість публічних закупівель для країни характеризує такий показник як частка державних (публічних) закупівель у ВВП, динаміку якого наведено на рис. 3.

Рис. 3. Аналіз динаміки частки державних (публічних) закупівель у ВВП країни за 2008-2016 рр.

*Складено за даними [5].

Слід зазначити, що за кордоном середні обсяги державних закупівель значно вищі, ніж в Україні і знаходяться в межах від 10% до 25% ВВП. Через військові події в Україні, держава суттєво зменшила споживання, що відображається на кількості державних закупівель – 3,1% у 2014 р., 4,0% у 2015 р. та 5,1% у 2016 р. Перед проведенням Євро–2012 державні закупівлі сягнули майже 14% від ВВП, проте грошове вираження державних закупівель не завжди свідчить про їх ефективність [7, с. 74].

Аналіз рівня конкуренції у сфері публічних закупівель є важливим напрямом досліджень конкурентного середовища, оскільки збільшення кількості конкурентних пропозицій на торгах позитивно впливає на зменшення рівня корупції, створює сприятливі умови для пошуку найбільш вигідних варіантів поставок продукції та збільшення ефективності публічних закупівель як для окремих учасників, так і для країни загалом. Одночасно рівень конкуренції ($P_{\text{конкур}}$) визначають шляхом ділення кількості учасників у процедурах публічних закупівель ($K_{\text{уч}}$) на кількість процедур ($N_{\text{проц}}$):

$$P_{\text{конкур}} = \frac{K_{\text{уч}}}{N_{\text{проц}}} \quad (1)$$

Як видно з таблиці 2, під час здійснення публічних закупівель для потреб оборони у 2016 р. рівень конкуренції під час здійснення торгів був незначний. Загалом у країні за результатами завершених тендерів він склав – 2,59, тобто на одного замовника припадало дві з половиною пропозиції. Найбільший рівень конкурентних пропозицій спостерігався під час проведення державних закупівель для оборонних потреб Державної прикордонної служби України, який склав 4,38 на одного учасника. Найменша кількість конкурентних пропозицій припадала під час проведення відкритих торгів для потреб Національної поліції – 1,74 та Служби безпеки України – 1,69.

У країні останнім часом спостерігають негативну тенденцію до зменшення рівня конкуренції під час проведення публічних закупівель (рис. 4). Так, якщо в травні 2016 р. рівень конкуренції загалом у системі «Прозоро» складав 2,73 пропозицій на 1 учасника, то в травні 2017 р. він знизився до 2,43, тобто на 0,3.

Рис. 4. Динаміка рівня конкуренції в системі «Прозоро» за травень 2016 та 2017 рр.

*Складено за даними [5].

Додатковий показник, який характеризує конкурентне середовище, можна визначати як частку від ділення кількості іноземних підприємств, що беруть участь у процедурах публічних закупівель ($K_{\text{іноз}}$) до загальної кількості учасників процедур публічних закупівель ($K_{\text{уч}}$). Такий показник характеризує рівень відкритості публічних торгів для іноземних учасників, що є позитивним із позицій міжнародної співпраці.

Враховуючи головну мету здійснення публічних закупівель – економію бюджетних коштів, важливим напрямом аналізу, який потребує вдосконалення методичного забезпечення, є оцінка ефективності державних закупівель як на макро-, так і мікрорівні (на рівні конкретної угоди).

Найбільш поширений підхід під час оцінювання ефективності публічних закупівель зводять до визначення ефекту у вигляді економії бюджетних коштів ($E_{\text{пз}}$), розраховують як різницю між очікуваною вартістю закупівлі ($B_{\text{оч}}$) та фактичною вартістю укладеної угоди ($B_{\text{ф}}$) і визначають за формулою:

$$E_{\text{пз}} = B_{\text{оч}} - B_{\text{ф}} \quad (2)$$

Очікувану вартість закупівлі замовник визначає в разі оприлюднення оголошення про проведення закупівлі. Вона показує максимальну суму коштів, що може бути витрачена замовником на здійснення закупівлі відповідного предмету. Фактичну вартість укладеної угоди визначають за результатами процедури закупівлі. Вона є, як правило, вартістю мінімальної цінової пропозиції, що була допущена до оцінювання. Вважаємо, що точнішу оцінку ефективності публічних закупівель можна одержати в разі застосування неочікуваної ціни товарів (яка є досить суб'єктивним показником), а середньої ціни запропонованих у системі «Прозоро» товарів.

Показник, що представлений формулою (2), можна використовувати для оцінювання ефективності як окремої закупівлі, так і для загальної економії для всіх укладених угод на тендерній основі. Аналіз даних таблиці 2 свідчить, що загальний ефект від публічних закупівель для потреб оборони країни за 2016 р. склав 168242 тис. грн (5039165–4870923). Водночас найбільшу ефективність мали публічні закупівлі для потреб Національної поліції України, ефект від яких склав 130488 тис. грн (1552080–1421591), ефект від публічних закупівель для потреб Міністерства оборони України – 21778,6 тис. грн (3079742–3057964), ефект від публічних закупівель для потреб Державної прикордонної служби України – 13600,3 (134010–120409).

Оцінити ефективність публічних закупівель точніше можна на основі використання показника – відносна економія бюджетних коштів ($E_{\text{віднпз}}$), який розраховують за формулою:

$$E_{\text{віднпз}} = \frac{\sum_{i=1}^n B_o - \sum_{i=1}^n B_{\text{фi}}}{\sum_{i=1}^n B_o} \quad (3)$$

де n – кількість процедур закупівлі;

B_{oi} – очікувана вартість i -ї закупівлі;

$B_{\text{фi}}$ – фактична вартість укладеної угоди за i -ю закупівлею.

Так, відносна економія бюджетних коштів для потреб оборони загалом для країни за 2016 р. була незначна і склала всього 3,3% (таблиця 2). Найбільшу ефективність мали публічні закупівлі для потреб Державної прикордонної служби – 10,1%, Запорізької місцевої ради – 9,1%, Національної поліції України – 8,4%. Водночас слід констатувати, що найбільш масштабні закупівлі, які проводили для потреб Міністерства оборони України мали найменшу ефективність – 0,7%.

Додатковим індикатором ефективності та ризикованості процедур публічних закупівель може бути показник результативності публічних торгів ($P_{\text{торг}}$), який розраховують за формулою (4):

$$P_{\text{торг}} = \left(1 - \frac{K_v}{K_o}\right) \quad (4),$$

де K_v – кількість відмінених процедур закупівлі;

K_o – кількість оголошених процедур закупівлі.

Сутність цього показника полягає в тому, що значна кількість відмінених процедур означає загрозу несвоєчасного постачання суб'єктів закупівельної діяльності необхідними товарами, роботами або послугами. Логіка оцінювання ефективності системи закупівель із використанням показника, представленого формулою (4), полягає у визначенні питомої ваги процедур, що були проведені результативно (не були відмінені). Відміна процедур закупівель через відсутність достатньої кількості учасників, якщо вона відбувається двічі з одного й того ж предмету закупівлі, є підставою для застосування переговорної процедури. Остання несе в собі більші корупційні ризики, оскільки вибір постачальника замовник здійснює суб'єктивно [2, с. 83].

Більш складний аналіз ефективності публічних закупівель у методичному плані здійснюють на мікрорівні, де економія бюджетних коштів не є єдиним критерієм успішності укладеної угоди. На нашу думку, ефективність укладеної угоди слід оцінювати за двома критеріями:

- економія бюджетних розрахована на основі порівняння початкових і кінцевих цін контрактів;
- урахування якості закупленої продукції (отриманих робіт, послуг), що надалі проявляється відповідно до функціональних характеристик і споживчих властивостей, в економії витрат на експлуатацію, технічне обслуговування, ремонт та утилізацію збільшенні терміну корисного використання, екологічності й ергономічності продукції тощо.

Крім того, важливим напрямом аналізу є оцінка ризику здійсненої угоди, що проявляється в дотриманні чинного законодавства, дисципліні дотримання умов контракту, обґрунтованості визначення початкової ціни, дотримання термінів виконання контракту, соціальної значущості контракту.

Висновки. Отже, запропонована методика аналізу публічних закупівель дає змогу комплексно підійти до проблеми оцінки ефективності використання бюджетних коштів. Наведені етапи аналізу та система аналітичних показників для системи закупівель загалом та окремих угод створюють методологічне підґрунтя для отримання повної характеристики динаміки та структури публічних закупівель за різними ознаками, визначення основних напрямів удосконалення процедур публічних торгів і виявлення резервів економії бюджетних коштів. Одним з актуальних напрямів подальших наукових досліджень є розроблення методики оцінки ризику здійсненої угоди, які базуються не тільки на кількісних показниках, але й на якісних параметрах, що об'єднують правові, соціальні й економічні характеристики.

Література:

1. Багуева Д. И. Оценка эффективности региональной системы государственной закупочной деятельности / Д. И. Багуева // Российское предпринимательство. – 2013. – № 16 (238). – С. 71–80.
2. Голованенко М. В. Ефективність державної закупівельної логістики в умовах запровадження системи «Прозоро» / М. В. Голованенко // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2016. – Вип. 2. – С. 79–87.
3. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 9, ст. 89 [із змінами та доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/922-19/page>.
4. Звіт сфери публічних закупівель за 2016 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/0B1r18JVOiF0OaGViSzA3MWh>.
5. Здійснення державних закупівель в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/fin/zakup>.
6. Крищенко О. О. Теоретичні підходи до визначення поняття «державні закупівлі» / О. О. Крищенко // Вісник Академії митної служби України. – 2014. – № 1. – С. 25–29.
7. Мартинович Д. Є. Аналіз ефективності публічних закупівель як інструменту державної допомоги / Д. Є. Мартинович // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 18. – С. 70–76.
8. Міняйло В. П. До питання оцінки ефективності державних закупівель / В. П. Міняйло // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2010 – № 7 (25). Ч. 2 – С. 305–313.
9. Морозов В. В. Основи закупівель товарів, робіт та послуг в проектах: тендерні процедури та контракти / В. В. Морозов. – Київ : Таксон, 2003. – 744 с.
10. Новаковець В. М. Фінансово-правовий механізм регулювання державних закупівель: дис. ... канд. юрид. наук : спец.12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / В. М. Новаковець; Національна академія внутрішніх справ. – К., 2012. – 252 с.
11. Петруненко Я. В. Господарсько-правові основи державних закупівель в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право / Я. В. Петруненко ; НУ «Одеська юридична академія». – Одеса, 2013. – 215 с.
12. Пінькас Г. І. Система ефективного державного фінансового контролю і координації у сфері державних закупівель / Г. І. Пінькас // Актуальні проблеми економіки. – № 2 (92). – 2009. – С. 57–69.
13. Прядко В. В. Система державних закупівель: фінансовий аспект [Електронний ресурс] / В. В. Прядко, К. Є. Крищенко // Ефективна економіка. – 2013. – № 5. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka>.
14. Смиричинський В. Аналіз, контроль і аудит процедур державних закупівель / В. Смиричинський // Державні закупівлі України. – 2007. – № 9. – С. 28–32.
15. Сошніков А. О. Теоретичні засади здійснення публічних закупівель / А. О. Сошніков // Часопис Київського університету права. – 2015. – № 3. – С. 221–226.
16. Фалко Ю. В. Удосконалення управління системою державних закупівель в умовах модернізації економіки України / Ю. В. Фалко // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2012. – Вип. 3. – С. 136–142.